

YOZMA TARJIMANI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR

Mirjalol Duvlanov

Samarqand davlat chet tillar instituti magistranti

Annotatsiya: ta'limda kompetentsiya yondashuvidan olingan bilimlardan odamlar hayotining turli sohalarida foydalanish imkoniyatlari demakdir. Xorijiy til va tarjima malakalarini egallash yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashning asosiy vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitish va o'qitish jarayonini takomillashtirish hamda ta'limning dolzarb muammolariga javob berish uchun fan va madaniyatshunoslikni integratsiyalash maqsadida til va tarjima kompetensiyasini rivojlantirish uchun tarmoq madaniyati modeli ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: til va tarjima malakasini egallash; tarjima malakasi modellari; Internet yangi madaniy hodisa sifatida; tarjimaning semiotik tamoyillari.

Axborot texnologiyalarining ta'limga ijtimoiy ta'siri bir tomondan foydali bo'lsa, ikkinchi tomondan ularni joriy qilish qiyin bo'ldi. Til va tarjimani o'rganish va o'qitishni hisobga olgan holda, tarjima tushunchasida sezilarli o'zgarishlarni ko'rish mumkin, bu jarayonga berilgan bir qator atamalarda o'z aksini topadi - tilni o'tkazish, moslashtirish, til vositachiligi, til xizmatini taqdim etish, tilni boshqarish va boshqalar. (1, 59-bet).

Integratsiya jarayonlari, akademik va kasbiy harakatchanlik hamda internetdan foydalanish tufayli madaniyat masalalari ta'lim va turli ijtimoiy sohalarida yana bir muhim mavzuga aylandi.

Muayyan maqsadda til o'rganish (LSP) bilan bog'liq madaniyatshunoslik asosan madaniyatlararo muloqotga qaratilgan, tarjimashunoslikda "madaniy burilish" bo'lgan (2, 216-bet), ijtimoiy sohada madaniyatshunoslik jarayonlari doimo diqqat markazida bo'lib kelgan. Ko'pincha migratsiya bilan bog'liq bo'lgan akkulturatsiya so'nggi paytlarda kengroq tushunchaga aylandi, jumladan professional madaniyat, huquqiy madaniyat va boshqalar.

Chet tillarni o'rganishda akkulturatsiya modeli 1978-yilda ikkinchi tilni o'zlashtirish nazariyasi doirasida J. Shumann tomonidan ishlab chiqilgan. Muallifning ta'kidlashicha, tilni bilish darajasi o'quvchilarning o'rganilayotgan tilning jamiyatiga moslashish darajasiga bog'liq. Ushbu model ikkinchi tilni o'zlashtirish jarayoniga ta'sir qiluvchi omillarning taksonomiyasini o'z ichiga oladi, ular orasida ijtimoiy, affektiv, shaxsiy, kognitiv, biologik qobiliyat, va o'rgatuvchi omillar ham borligi shubhasiz.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) rivojlanishi yangi ijtimoiy tarmoqlar, yangi madaniy tushunchalar va til shakllarini keltirib chiqardi. Internet nafaqat aloqa va axborot sohasining yangi vositasi, balki yangi madaniy hodisa va madaniyatni shakllantirish vositasi bo'ldi. LSPni o'qitishda yangi texnologiyalardan samarali foydalanish uchun tarmoq madaniyati modeli (2, 84-bet) tushunchasi kiritilgan. Ushbu yondashuv tilni o'zlashtirish uchun ham, samarali o'rganish uchun ham foydali bo'lishi mumkin. S.Krashenning fikricha, o'zlashtirish til malakasini rivojlantirishning asosiy

jarayoni va o'rganishning o'zi til o'zlashtirishga olib kela olmaydigan lingvistik bilimlarning ogli ifodasi sifatida qaralgan (3, 39-bet).

Akkulturatsiya va madaniyatlash atamaları madaniy farqlanish tomonidan talqin qilinishida farqlanadi: turli madaniyat- bir xil madaniyat. Akkulturatsiya "guruhlar o'rtasidagi aloqadan keyin yangi madaniy shakllarni qabul qilish" degan ma'noni anglatadi; madaniyatni shakllantirish «rasmiy va norasmiy ravishda madaniyatning ustun qadriyatlarini va qabul qilingan xatti-harakatlar modellarini o'zlashtirish va o'zlashtirish jarayoni deb ta'riflanadi (3, 143-bet). Shunday qilib, madaniyat tushunchasi yangi madaniy sohaga - barcha foydalanuvchilar uchun umumiy bo'lgan Internetga, umumiy professional guruhlariga va umuman madaniyatdagi globallashuv jarayonlariga ko'proq mos keladi. "Tarmoq madaniyati" birikmasi guruhlar, tashkilotlar va jamoalar tomonidan tashkil etilgan virtual jamiyat bilan taqqoslanadigan tarmoq jamiyatiga murojaat qilish uchun ishlatilgan, kiber-madaniyat tushunchasi ma'nosiga yaqin.

Tarjima kompetensiyasining rivojlanishiga tarmoq madaniyati modeli qanday hissa qo'shishini ko'rish uchun tarjima nazariyasida aniq ta'riflanmagan tarjima kompetensiyasi tushunchasini tavsiflash kerak. Tarjima jarayoniga, xususan, advokat yoki boshqa mutaxassisning tarjima malakasini rivojlantirishga turlicha yondashuvlarni hisobga olgan holda masala yanada murakkablashadi.

Tarjima kompetensiyasi ba'zi mualliflar tomonidan ko'p komponentli (jumladan, lingvistik, madaniy, texnologik va kasbiy kompetensiyalar) sifatida ta'riflangan (4, 481-b.).

PACTE guruhi tomonidan ishlab chiqilgan tarjima kompetensiyasi modellari (Process in acquisition of Translation Competence and Evaluation) yaxlit tarjima kompetensiyasi modeli va deklarativ bilim va ekspert bilimlari tushunchasiga asoslangan dinamik tarjima kompetensiyasini egallash modelidir (2, 48-bet).

Dinamik, interaktiv va bir xil bo'lmagan xarakterga ega bo'lgan tarjimaning kognitiv modellari ba'zi bir asosiy og'zaki va og'zaki bo'lmagan bosqichlarni birlashtiradi, maxsus ma'lumotlarni qayta ishlashni talab qiladi va tarjima turiga qarab o'ziga xos xususiyatlarga egaligi bilan ajralib turadi.

LSP ni o'qitish bilan bir qatorda Internet madaniyat modelini qo'llash o'qish orqali tarjima va boshqalar kabi turlari uchun tarjima kompetensiyalarini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. O'qish orqali tarjima matnning og'zaki tarjimasi deb ta'riflangan. Ko'z bilan tarjima qilish matnni o'qish va tahlil qilish, nutqni qayta shakllantirish va ishlab chiqarish harakatlari, qisqa muddatli xotira harakatlarini talab qiladi.

Yangi texnologiyalardan foydalanish haqida gapirar ekanmiz, K.Kramsh "mikrodunyolarni o'rganish orqali ular an'anaviy darsliklarni o'rganishdan tubdan farq qiladigan bilimlarni o'zlashtirishning pedagogik bo'lmagan usullarini takrorlaydigan o'rganish turini beradi" (4, 199-bet) deya ta'kidlaydi. Bilim olishning turli usullarini birlashtirgan tarmoq madaniyati modeli turli tillarni o'qitish va o'rganishda va boshqa fanlarda, muayyan kursni qanday davom ettirish bo'yicha qisqacha qo'llanma yoki o'quv materiallarini ishlab chiqish bilan qo'llanilishi mumkin. Kursning ba'zi elementlarini bir chet tilini o'qitishdan boshqasiga osonlik bilan o'tkazish, o'quv jarayonida ushbu yondashuvdan samarali foydalanish uchun integratsiyalashgan madaniyat va fanlar bo'yicha ba'zi umumiy maqsadli vazifalar ishlab chiqilishi mumkin.

References:

1. Ryazantseva TI. *Hypertext and electronic communication*. Moscow, 2010.
2. Udina NN. *Contextual model of network inculturation in professionally oriented teaching of a foreign language: Bulletin of Moscow State University*, Vol. 27 (633), 2011.
3. Calhoun C. *Dictionary of the Social Sciences*. Oxford, 2002.
4. Cronin M. *Translation and globalization*. London and New York, 2003.
5. Ruzimurodova, Z., & Aslonov, S. (2020). WHAT TO TEACH TO THE STUDENTS? TO TEACH STANDARD ENGLISH OR WORLD ENGLISHES?. In *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 367-369).
6. Sukhrobovna, N. T. (2022). AXBOROT TEXNOLOGIYALARDA MATNLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 24, 1087-1090.
7. Suhrobovna, N. T. (2023). O 'QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN UNUMLI FOYDALANISH. *GOLDEN BRAIN*, 1(12), 69-72.
8. Муладжанов, Ш., & Насрулаева, Т. (2021). Stylistic approaches of literary translation. *Общество и инновации*, 2(3/S), 196-201.
9. Муладжанов, Ш., & Насрулаева, Т. (2021). Стилистические подходы литературного перевода. *Общество и инновации*, 2(3/S), 196-201.
10. Zubaydova, N. N. M. (2020). THE ROLE OF COUNTRY STUDIES IN TEACHING ENGLISH. *Theoretical & Applied Science*, (4), 310-312.

